

ERDŐSZETI LAPOK

a

Magyar Erdőszegylet

Közlönye.

Harmadik évfolyam.

V. füzet.

Május 1864.

Öserdők és rengetegek.

Irta Erdődi Adolf.

(Folytatás és Vége.)

Azon mérhetlen terjedtségű erdőséget, mely Délamerika forró ég-öve alatt az Orinoco és Amazon folyamok egyesült kerületeit betölti, a szó legszorosabb értelmében nevezhetjük rengeteg-nek. Ennek fő jellegét az áthatlanság képezi, a lehetlenség, magának hosszú vonalban 8—12 láb átmérőjű gesztek között fejszével utat törni. És ez áthatlanságot korántsem mindég, a mint azt Európában mesélik, a kötél-szerű, indás kúszó növények okozzák. Ezek az al-fának gyakran csak igen csekély részét képezik. Fő akadályul a minden hézagot betöltő cserjenemű növények szolgálnak: oly égöv alatt, hol minden mi a földet takarja, megfásodik.

Ha azon erdővidéket, mely egész Délamerikán az északi szélesség 8-ik, és a déli szélesség 19-ik foka közt elterül képzeletünk éle állítjuk; úgy be kell vallanunk, mikép a földgömbön ez összefüggő Hylacát nagyságban egy sem éri el. E térség egész Németországot körülbelül

12-er foglalhatná magába. Oly folyamokkal minden irányban átszelve, melyek első és másodrendű ágai a Dunát és Rajnát vízbőségben néha fölülmulják, fanővésének csodás bujaságát a nagy nedvesség és a hőség kétszeresen jótékony hatásának köszöni. A mérsékelt égöv alatt, főleg Európában és Észak-Ázsiában, az erdőket gesztfajok szerint lehet megnevezni, melyek társas növényekül együtt növe egyes erdőket képeznek. Az északi tölgy- jegenyfenyő- és nyír-, s a keleti hárserdőkben közönségesen a barkások, tobozosak és hársfélék csak egy faj uralkodik; néha a tűlevelűek lombfákkal elegyescs. A forró égöv alatti erdőkben a társulás ily egyformasága ismeretlen. A virágdús erdei növényzet túlnagy különfélesége e kérdést: miből állanak a rengetegek, tiltja megoldani. A növény családok egész számtalansága szorul itt össze; kis téreken is alig szegődik hasonló a hasonlóhoz. Minden nap, a tartózkodás minden változásával, új és új alakzatok tűnnek az utas elé; gyakran virágok, melyeket el nem érhet, habár a levélforma és az ágazat figyelmét magukra vonják. Az ország egyedüli utait a folyamok és azok számtalan mellékágai képezik. Csillagászati észleletek, vagy a hol ezek hiányzanak, a folyók kigyózásainak tájolóval eszközölt meghatározásai gyakran kitüntették az Orinoco, Cassiquiare és Rio negro között, hogy a hittérítők két magányos falva csak néhány mértföldnyire fekszik egymáshoz, a szerzeteseknek mégis másfél napra van szükségük, hogy az egyetlen törzsből faragott lélekvesztőn kicsi patakok kigyózásait követve, egymást meglátogathassák. Az erdő egyes részeinek áthatlanságáról azomban legfeltünőbbben tanuskodik egy vonás a nagy amerikai tigris, vagy párduezféle jaguar életéből. Miglen az európai szarvasmarhák, a lovak és öszvérek behozatala óta, Varinas, Meta és Buenos Aires nagy terjedelmű fátlan gyepsíkjain a ragadozó állatok busásan lakomáznak, és ott Amerika fölfedezése óta, a csordákkal folytatott egyenlőtlen harcok közben tetemesen megszaporodtak; addig ugyanazon nem, más egyéniségei, az erdők sűrűjében, közel az Orinoco forrásaihoz fáradalmas életet élnek. Egy nagy kutjának, a szelindekek fajából, leghűbb és legnyájasabb utitársunknak fájdalmasan ért eltűnése, közel a Cassiquiarenek az Orinocóba való befolyásához,

arra indított, nem tudván ha valjon a tigris tépte-e széjjel, hogy visszatérvén Esmeralda nevű missió rovarrajából, ismét egy éjt töltsünk ugyanazon helyen, hol a kutyát oly soká hasztalan kerestük. Ismét nagy közelünkben hallottuk a jaguárok kiabálását: aligha nem ugyanazokét, melyeknek a gonosz tettet tulajdoníthattuk. Miután a befelhőzött ég minden csillagvizsgálást megakadályozott, tolmácsunk által ismételtettük magunknak, a mit a benszülöttek, evezőseink, a vidék tigriseiről beszéltek.

Ezek között nem ritka az úgynevezett fekete jaguár, a legnagyobb és legvérengzőbb fajta, fekete, alig látható foltokkal a sötétbarna bőrön. Ez a Maraguaca és Untoran hegységek alján él. „A jaguárok” így beszélé egy indus a Durimundok nemzetségéből, „kóborlási kedvükben és rablási vágyból az erdők oly sűrűségeibe tévednek, hogy a földön többé nem vadászhatnak, és a majomcsaládok meg a Viverrák nagy ijedelmére hosszú időig fákön élnek.”

Del Diamante nevű szigettől kezdve, hol a spanyol nyelvű Zam-bók czukornádat termesztene, nagyszerű és vad természetbe lépünk.

A lég számtalan lángmadáral (Phoenicopterus) és egyéb vízi szárnyassal volt teli, melyek úgy váltak el a kék menyboltozattól, mint valami sötét, körrajzaiban szüntelen változó felhőzet. A folyamág 900 lábnyi szélességig keskenyülve, egészen egyenes irányú csatornát képez, mely mind a két oldalról sűrű erdővel van köryezve. Az erdő széle szokatlan látmányt nyújt. A Caesalpinia, Cedrela és Desmanthus óriási törzseinek majdnem áthatlan fala előtt, magán a homokos folyamparton nagy szabályszerűségben alacsony sövény emelkedik. Ez csak négy láb magas és kicsi cserjékből áll, *Hermesia castaneifolia*, mely a fütejfélék családjában új nemet képez. Nehány sugár tövises pálma a sövényhez legközelebb állanak. Az egész rendesen nyezet kert sövényhez hasonlít mely csak nagy távolra egymástól bír kapuforma nyílásokkal. Az erdő nagy négylábú állatai e nyílásokat kétségkívül magok csinálták, hogy kényelmesen a folyamhoz juthassanak. Azokból lépdelnek ki, főleg kora reggel s napnyugtakor, hogy kölykeiket megittassák, az amerikai tigris, a tapir és a köldöksértés. Ha azok az

indiaiak valami arra lejtő lélekvesztője által nyugtalanítva az erdőbe akarnak vissza vonulni, akkor nem heveskednek a sövényt erőszakkal keresztültörni de az embert azon öröm éri, a vad állatokat négy, egész ötszáz lépésnyi vonalom a sövény és folyam közt lassan haladni és a legközelebbi nyílásban eltűnni látni. Midőn az Orinocón egész közel annak forrásaihoz, a Cassiquiareen és a Rio negrón 380 geographiai mért-föld hosszú hajókázásunkat szakadatlan 74 nap alatt keskeny canot-ba zárva végeztük, ugyanazon látvány számos ponton ismétlődött előttünk; hozzá tehetem: mindig új örömet nyújtva. Hogy igityanak, fürödjenek vagy halásszanak, csoportonként a legkülönbözőbb állatosztályok teremtményei jelennek meg: a nagy emlősökkel sokszínű gémek, palamedeák és a büszkén lépdelő hokkotyúk. „Itt úgy néz ki mint a paradicsomban“ mondá jámbor képpel kormányosunk, egy vén indiai, ki pap házánál növelkedett. De az amerikai állatvilág paradicsomában nem uralkodik az arany ősidők édes nyugalma. A teremtmények elkülönítik, figyelik és kerülik egymást. A kapyberát, e 3—4 láb hosszú vizidisznót, a közönséges braziliai tengeri malacz óriási ismétlődését a folyamban krokodilok, a szárazon tigrisek falják föl. Ehhez oly rosszul fut, hogy gyakrabban valánk képesek a nagyszámú csordából egyeseket utólérni és elfogni.

Santa Barbara de Arichuna nevű Missió alatt az éjt mint közönségesen szabad ég alatt töltöttük, az Apure partjának homokterületén. Ezt a közel áthatlan erdő határolta. Sok bajunkba került száraz fát találni, hogy a tüzeket meggyújthassuk, melyekkel országos szokás szerint a jaguárok támadásai végett minden éji nyughelyet körülraknak. Az éj enyhe nedves és holdvilágos volt. A parthoz több krokodil közeledett. Azt tartom, észrevettem, hogy a tűz látása ezeket szintúgy közel csábítja, mint a mi rákjainkat és még néhány egyéb víziállatot. Csónakjaink evezői gondosan a földbe tűzettek, hogy függágyainkat azokra köthessük. Mély csend uralkodott; csak néha lehetett a folyam-delfinek hortyogását hallani melyek az Orinoko folyóhálózatában, valamint a Ganges-en egész Benáres-ig otthonosak és hosszú csapatokban követték egymást.

Tizenegy óra után a közel erdőben oly lárma támadott, hogy az éj többi részén át minden alvásról le kelle mondanunk. Vad állatkiabálás zajongta be a rengeteget. A sok hang között, mely egyszerre szólamlott meg, az indiaiak csak azokra ismerhettek, melyek rövid időközökben egyenként hallatszottak. Ezek voltak az aluaták (majomfaj) egyformán siránkozó ordítása, a kis sapajou nyöszörgő vékonyan flótázó hangja, a sikos éjmajom (*Nyctipithecus trivirgatus*) kerepelő morgása, a nagy tigris, a kuguár vagy sörénytelen amerikai oroszlány, a pecari, a lajhár, és egy egész sereg papagály, garraquas és egyéb fáczánemű madár szakadozott kiabálása. Ha tigrisek az erdő széléhez közel értek, kutyánk, mely addig szüntelen ugatott, vonítva keresett a függágnyak alatt menedéket. Néha a tigris kiabálása valami fáról hangzott le. Akkor azt mindég a majmok panaszló síphangja kísérel, melyek a szokatlan üldözés elől menekülni iparkodtak.

Ha az ember az indiánoktól kérde, bizonyos éjeken miért támad ily tartós zsvaj, mosolyogva felelik; „az állatok a szép holdvilágnak örülnek, a holdtöltét ünnepelik.“ Nékem e jelenet történetesen támadott, soká folytatott, fokonként fejlődött állathareznak látszott. A jaguar a köldökdisznókat és tapirokat üldözi, melyek sűrűen összeszorulva, a gesztnemű cserjézetben keresztül törnek, mely futásukat hátráltatja. Ettől megijedve a majmok, a fák csúcsairól kiabálásukat a nagyobb állatokéba vegyítik, fölébresztik a társasan fészkelő madárcsaládokat s így lassanként az egész állatvilág háborodásba jön. Hosszabb tapasztalás arra tanított, hogy az korántsem mindég a „holdvilág ünnepelése“ a mi az erdők nyugalmit háborítja. E hangok legzajosabbak voltak heves esőzés közben, vagy ha csattanó menydörgés mellett a villám a rengeteg belsejébe világított. A jóakarató már sok hónap óta hideglelős sz. Ferencz rendi szerzetes, ki minket az Atures és Maypures zuhatagjain át Rio negro San Carlos-a felé kísért, egész a brazilai határig, azt szokta mondani, ha az éj beáltával zivatartól tartott: „adjon az ég valamint nekünk úgy az erdő feneveadjainak is nyugodalmas éjszakát“!